

Structurele ontwikkeling land- en tuinbouw en omvang agrocomplex provincie Zuid-Holland

Harold van der Meulen, Ruud van der Meer en David Verhoog, oktober 2020

1. Aanleiding en doel

Recent heeft de provincie Zuid-Holland de hoofdlijnennotitie Vitale landbouw Zuid-Holland gepresenteerd. Hierdoor heeft de provincie behoefte aan een factsheet met meer algemene cijfers over de structurele ontwikkeling van de land- en tuinbouw in de provincie en een actueel beeld van de omvang van het agrocomplex waarmee zij beschikt over een goede feitenbasis.

Het doel van de opdracht is:

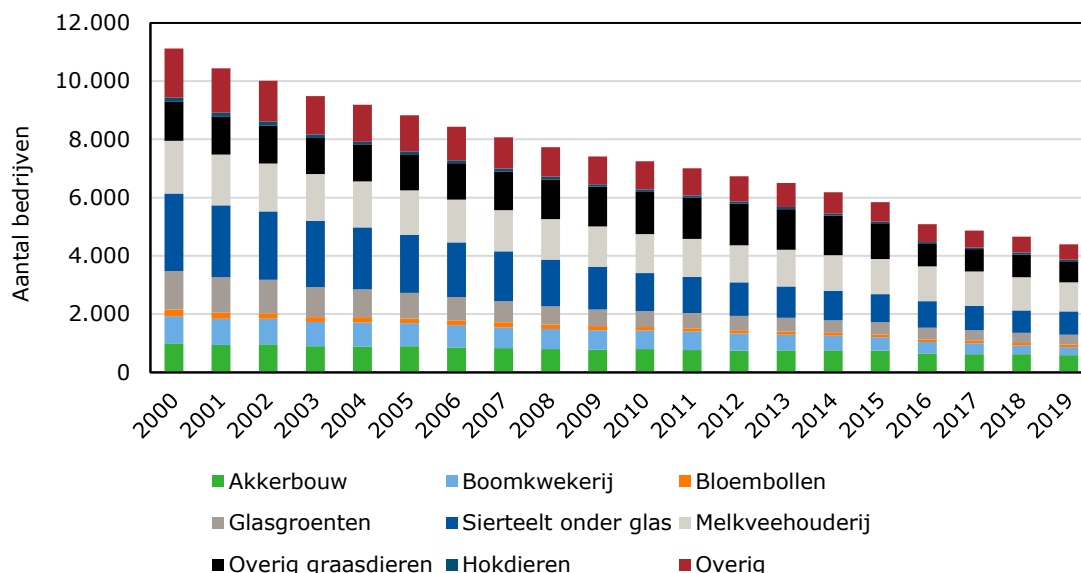
1. Inzicht in de structurele ontwikkeling van de totale land- en tuinbouw in de provincie Zuid-Holland over de periode 2000-2019. Hierin wordt voor de 8 belangrijkste bedrijfstypen naast het provinciale beeld ook de vergelijking gemaakt met het landelijke beeld. Het gaat hierbij om de volgende indicatoren:
  - aantal bedrijven
  - areaal cultuurgrond
  - aantal dieren
  - leeftijd oudste ondernemer
  - aantal werkzame personen (gemeten in arbeidsjaareenheden)
  - standaardverdien capaciteit (SVC)
2. Inzicht in de omvang van het agrocomplex in de provincie Zuid-Holland voor het jaar 2018 (meest recente jaar waarvan data beschikbaar). De omvang wordt weergegeven in de toegevoegde waarde en in de werkgelegenheid (gebaseerd op zowel binnenlandse als buitenlandse grondstoffen) van de verschillende onderdelen van het agrocomplex: primaire productie, distributie, toelevering en verwerking.

Zie voor een toelichting en nadere definities de Begrippenlijst aan het einde van deze factsheet.

2. Aantal bedrijven

In 2019 waren in de provincie Zuid-Holland bijna 4.400 bedrijven gevestigd; 8% van het totaal aantal land- en tuinbouwbedrijven in Nederland (figuur 2.1). In 2000 telde de provincie nog ruim 11.000 land- en tuinbouwbedrijven. Melkveehouderijen, overige graasdierbedrijven (waaronder bedrijven met schapen), glasgroenten en sierteelt onder glas zijn de meest voorkomende

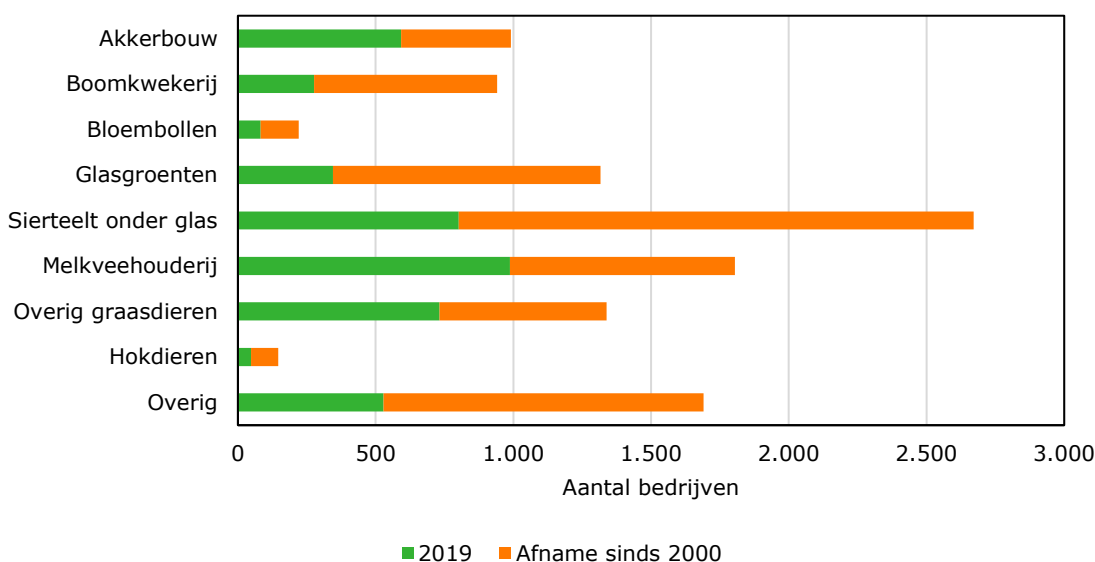
bedrijfstypen in de provincie. Hokdierbedrijven (voornamelijk pluimvee en varkenshouderij) vormen een heel beperkte groep in Zuid-Holland.

Figuur 2.1 Aantal bedrijven, 2000-2019

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

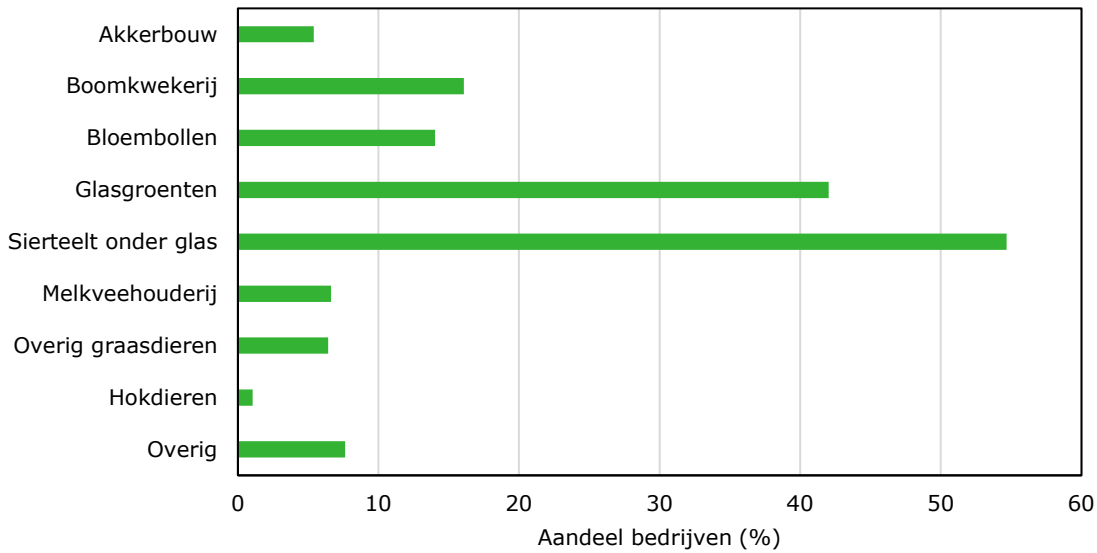
In figuur 2.2 is het aantal bedrijven in 2019 ten opzichte van het jaar 2000 weergegeven. Jaarlijks neemt het aantal bedrijven af (gemiddeld 3% per jaar). In absolute aantallen is het aantal sierteeltbedrijven onder glas het sterkst afgenomen van 2.700 naar 800 bedrijven. De grondgebonden sectoren akkerbouw, melkveehouderij en overige graasdierenhouderij zijn qua aantal bedrijven met ongeveer 40% gekrompen in dezelfde periode.

Figuur 2.2 Afname aantal bedrijven, 2000-2019

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

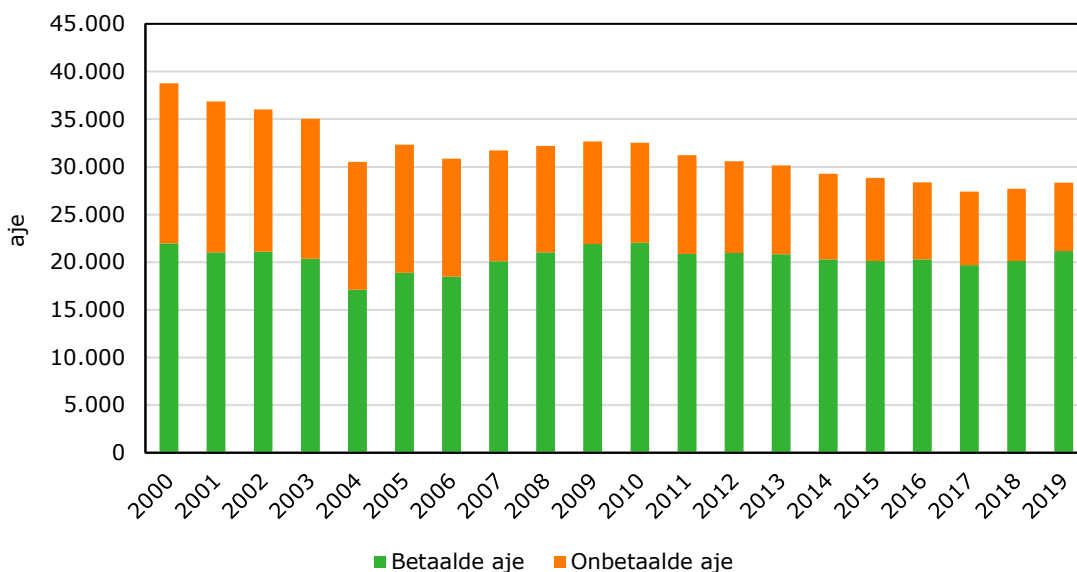
In Zuid-Holland is ruim de helft van alle sierteeltbedrijven onder glas van Nederland gevestigd. Voor de glasgroententeelt geldt dat ruim 40% van de bedrijven in Zuid-Holland staat. Ook het aandeel van boomkwekerijen en bloembollenbedrijven ligt boven de 10%.

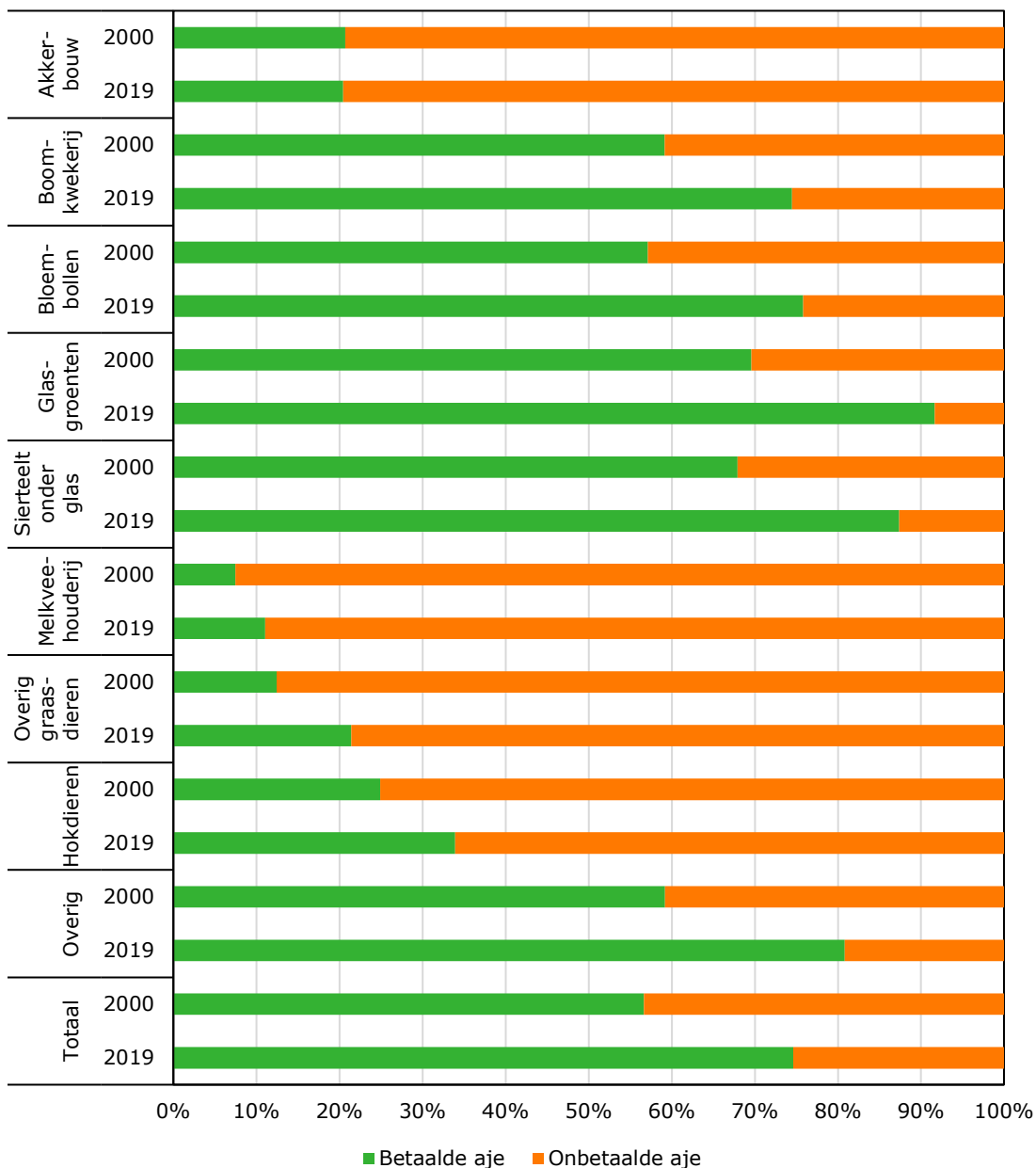
Figuur 2.3 Aandeel bedrijven Zuid-Holland in totaal Nederland, 2019
 Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

3. Arbeid

Het aantal arbeidskrachten werkzaam op de primaire land- en tuinbouwbedrijven bedroeg in 2019 bijna 30.000 aje (arbeidsjaareenheid, waarbij 1 aje staat voor 2.000 uur aan geleverde arbeid per jaar). Van de totale arbeidsinzet kwam een kwart voor rekening van de ondernemer en zijn gezinsleden (onbetaalde aje). Voor geheel Nederland ligt dit aandeel op circa 55%. Het merendeel van de inzet wordt geleverd door betaalde arbeidskrachten. In 2000 hadden de ondernemer en zijn gezin nog een aandeel van bijna 50% in de totale arbeidsinzet. Doordat bedrijven groter worden, wordt er meer arbeid door vreemde arbeidskrachten ingevuld. De uren van een loonwerker worden niet meegeteld in deze weergave van de arbeidsinzet.

Figuur 3.1 Arbeidsinzet, 2000-2019
 Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

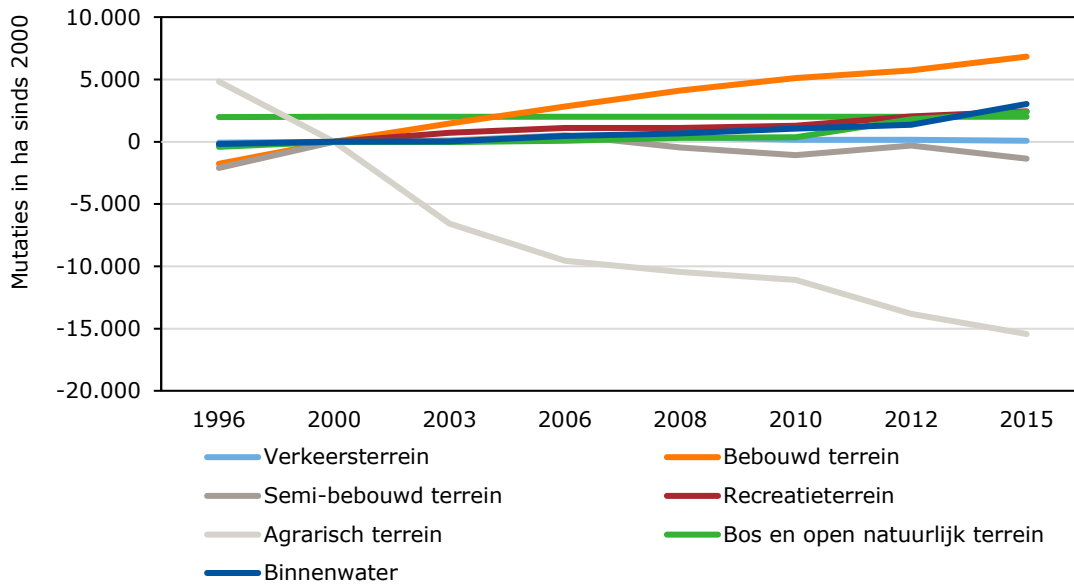

Figuur 3.2 Arbeidsinzet per sector in Zuid-Holland, 2000 en 2019
Bron: CBS Landbouw telling, bewerking Wageningen Economic Research.

In alle sectoren (behalve de akkerbouw) is een verschuiving te zien naar een groter aandeel betaalde arbeid in de totale arbeidsinzet (figuur 3.2). Dit is het gevolg van de schaalvergroting in de sectoren. In de akkerbouw is met een efficiënter machinepark en eventueel inzet van de loonwerker de verdeling eigen arbeid/vreemde arbeid gelijk gebleven. In de arbeidsintensieve sectoren zoals de sierteelt zowel onder glas als in de opengrond (bloembollen, boomkwekerij) en de glasgroententeelt was de inzet van de ondernemer in 2000 al ruimschoots minder dan de helft van de totale inzet.

4. Arealen

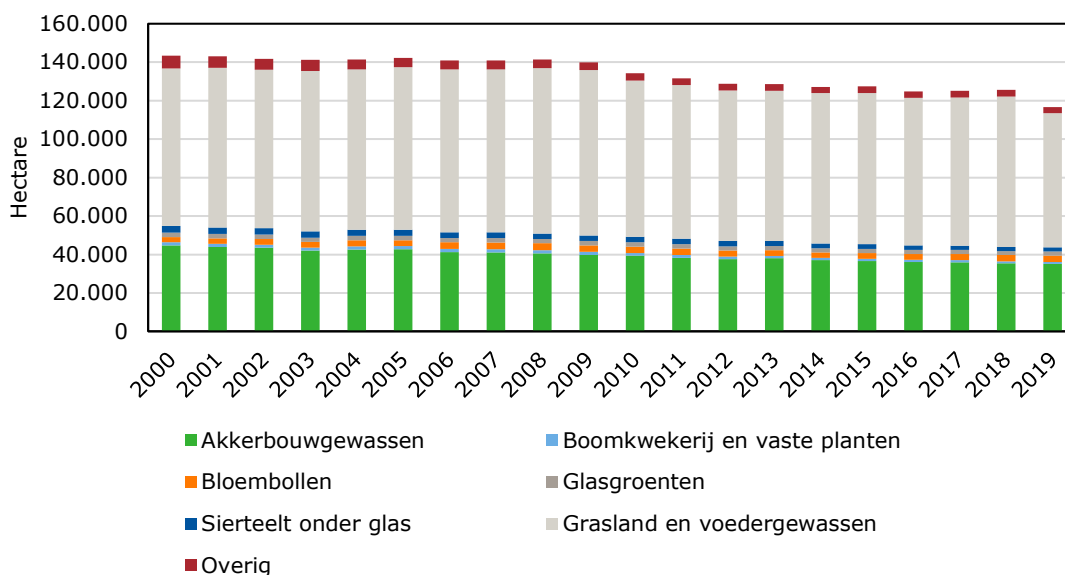
In Zuid-Holland is de omvang van de agrarisch oppervlakte afgenomen van 183.000 ha in 1996 naar ruim 160.000 ha in 2015 (figuur 4.1). De overige gebruiksvormen (behalve semi-bebouwd gebied) namen in omvang toe. De uitbreiding van bebouwd terrein was het sterkst.

Figuur 4.1 Mutaties bodemgebruik Zuid-Holland
Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

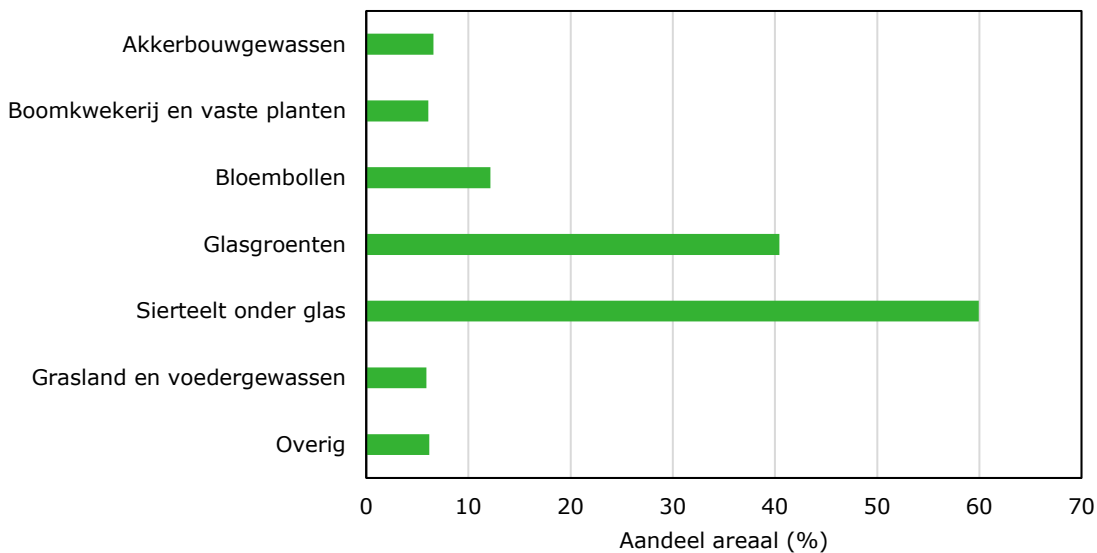
Het totale areaal cultuurgrond in Zuid-Holland nam in de periode 2000-2019 af van ruim 140.000 ha naar bijna 120.000 ha (figuur 4.2). Grasland en voedergewassen bestrijken het grootste deel van het areaal (bijna 60%). Akkerbouwgewassen hebben een aandeel van 30% in het totale grondgebruik. Vooral consumptieaardappelen, tarwe en akkerbouwgroenten hebben een groot areaal.

De boomkwekerij besloeg in 2019 een areaal van bijna 900 ha. Het grootste deel betreft de teelt van vaste planten (40%). Het areaal hiervan is sinds 2000 licht gegroeid. Ook sierheesters en klimplanten hebben een behoorlijk aandeel (25%), maar wel fors minder dan in 2000. Het areaal bloembollen nam sinds 2000 toe tot ruim 3.000 ha. Het grootste aandeel binnen het bloembollenareaal wordt gevormd door tulpen (ongeveer 50%). Dit is ook de enige bloembollensoort waarvan het teeltareaal is toegenomen sinds 2000.

Figuur 4.2 Areaal cultuurgrond naar gewasgroep, 2000-2019
Bron: CBS Landbouwteiling, bewerking Wageningen Economic Research.

Van het glastuinbouwareaal in Nederland ligt een groot deel in Zuid-Holland. Bij de sierteelt onder glas is het aandeel in 2019 60%, bij de glasgroenten 40%. Ook het aandeel areaal bloembollen ligt boven de 10%. Deze aandelen komen overeen met het aandeel van het aantal bedrijven in deze sectoren (zie onderdeel 2: bedrijven).

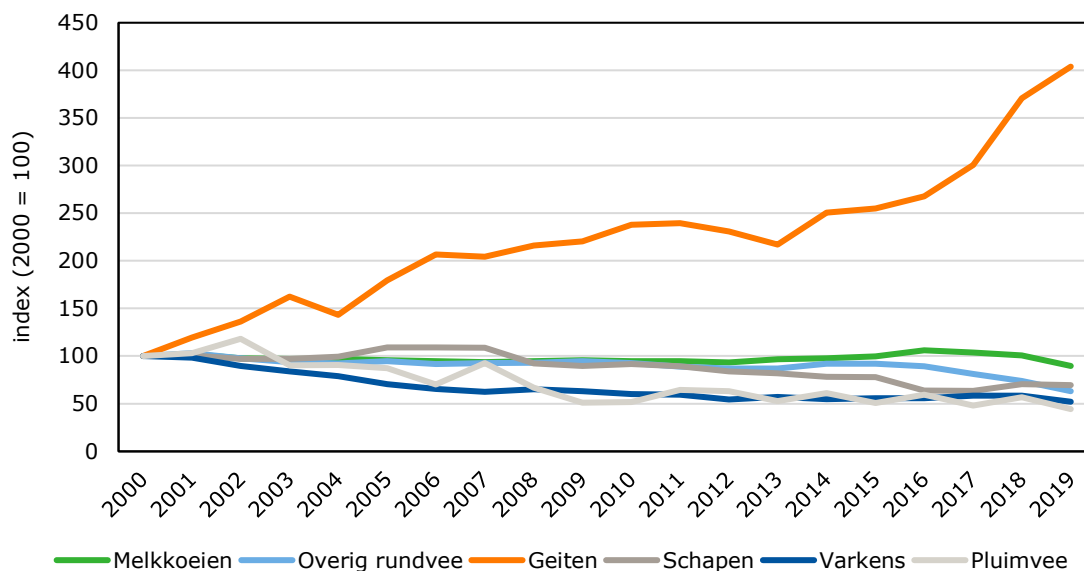

Figuur 4.3 Aandeel areaal Zuid-Holland in Nederland naar gewasgroep, 2019

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

5. Dieren

Het aantal dieren in de provincie daalde sinds 2000 met uitzondering van het aantal geiten (figuur 5.1). Het aantal geiten verviervoudigde sinds 2000 tot bijna 24.000 in 2019 (zie tabel 5.1). De melkgeitenhouderij groeide als gevolg van goede financiële resultaten. Meerdere regio's waaronder Zuid-Holland hebben de uitbreiding van de melkgeitenhouderij aan banden gelegd mede met het oog op volksgezondheidsaspecten (Q-koorts). Van alle diergroepen daalde het aantal stuks pluimvee en varkens het hardst (ongeveer een halvering). Het aantal melkkoeien daalde met ongeveer 10%. Melkkoeien bevinden zich voor 95% op de gespecialiseerde melkveebedrijven. Het gemiddelde aantal koeien per melkveebedrijf nam sinds 2000 toe van iets meer dan 50 tot net boven de 100. Het areaal cultuurgrond op melkveebedrijven nam af, dus is er een intensivering van de melkveehouderij.

Figuur 5.1 Verloop aantal dieren (index 2000 is 100), 2000-2019

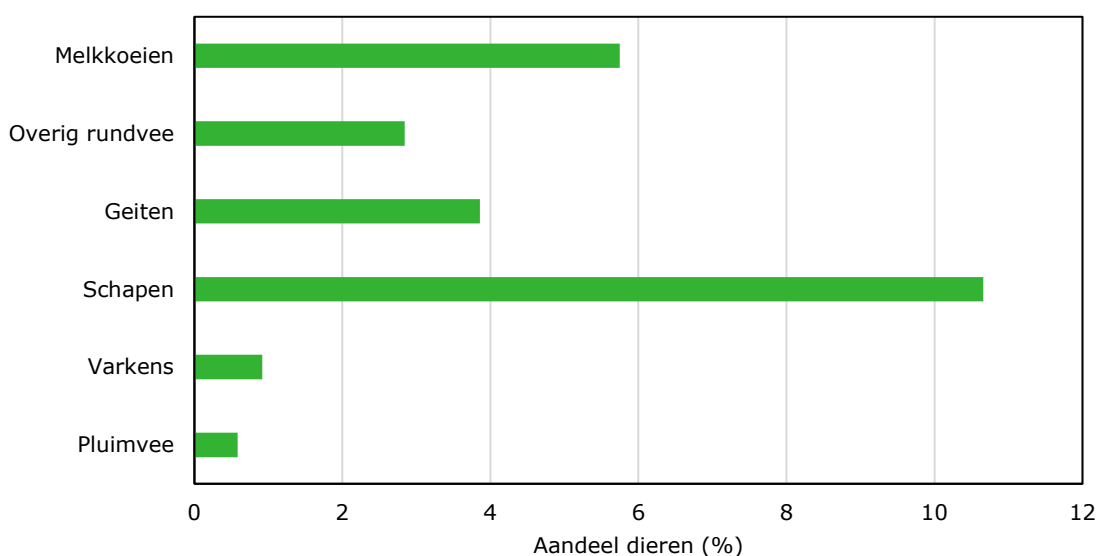
Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

Tabel 5.1 Aantal dieren in Zuid-Holland

	2000	2019
Melkkoeien	101.200	90.700
Overig rundvee	100.800	63.500
Geiten	5.900	23.700
Schape	140.900	97.900
Varkens	216.700	112.800
Pluimvee	1.367.400	605.700

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research

Zuid-Holland is samen met Friesland, Noord-Holland en Gelderland een schapenrijke provincie. Ruim 10% van de totale schapenpopulatie is hier te vinden. In 2019 waren er 230 gespecialiseerde schapenbedrijven gevestigd met ruim 45.000 schapen. Dat betekent dat de helft van de schapen gehuisvest is bij niet-gespecialiseerde bedrijven. Vaak als tweede tak naast een andere grote agrarische tak (25.000 schapen op melkveebedrijven), maar schapen worden ook gehouden als hobbydieren. Geiten worden naar verhouding veel meer op gespecialiseerde geitenbedrijven gehouden (70% van de geiten).

Figuur 5.2 Aandeel aantal dieren Zuid-Holland in Nederland naar diersoort, 2019

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

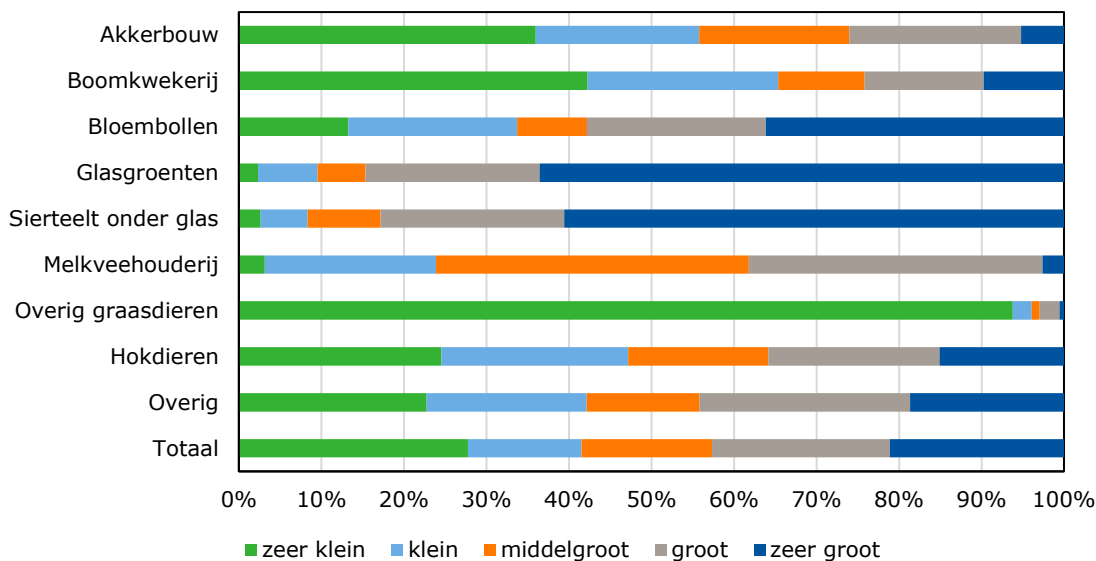
6. Standaardverdien capaciteit

De omvang van een agrarisch bedrijf kan worden uitgedrukt in de Standaardverdien capaciteit (SVC).¹

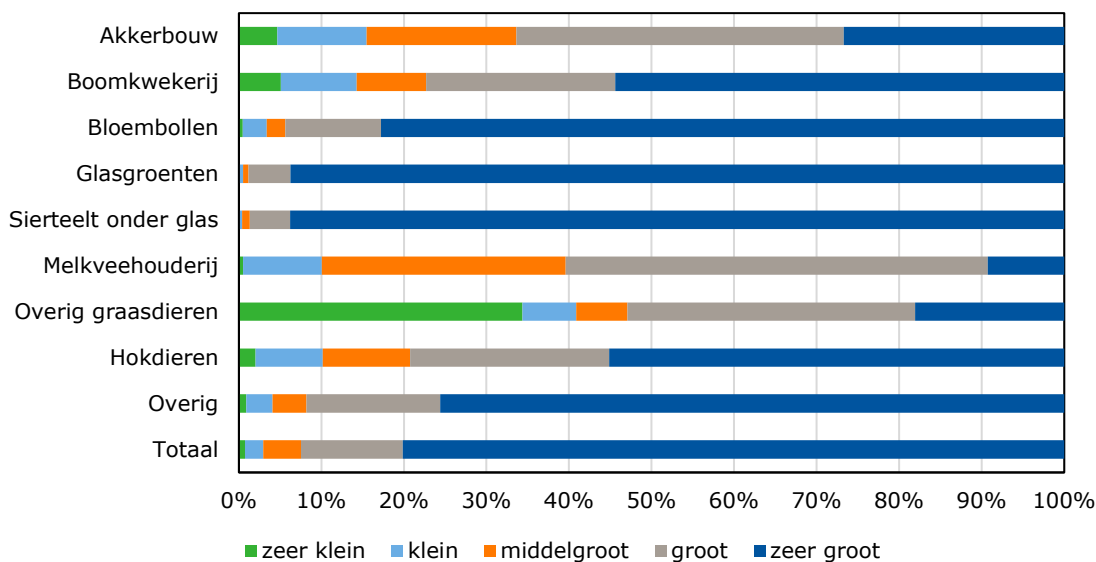
Op basis van de SVC kan een kwart van de agrarische bedrijven in Zuid-Holland als zeer klein worden gekenschetst; bedrijven met een arbeidsinzet van maximaal 0,75 arbeidsjaareenheden (aje) (zie figuur 6.1). Veel overige graasdierbedrijven (vooral schapenbedrijven) vallen in deze groep. In de akkerbouw en boomkwekerij komen relatief veel kleine bedrijven voor. Dit kunnen (oudere) ondernemers zijn die hun bedrijf afbouwen, maar nog wel een deel van de grond in gebruik houden. Ruim 40% van de bedrijven is groot tot zeer groot; bedrijven met een arbeidsinzet

¹ zie <https://edepot.wur.nl/465323> voor meer achtergrond over dit kengetal.

vanaf 2,5 aje. In de glastuinbouw komen overwegend grote en zeer grote bedrijven voor. Dit heeft te maken met de hoge kapitaalintensiteit van de bedrijven. Door de grote omvang van de bedrijven zijn schaalvoordelen te realiseren. De zeer grote bedrijven (ongeveer 20% van het totale aantal), hebben een aandeel van 80% in de totale standaardverdien capaciteit van de land- en tuinbouw (figuur 6.2).

Figuur 6.1 Verdeling aantal bedrijven naar grootteklasse (in SVC) en bedrijfstype, 2019
Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

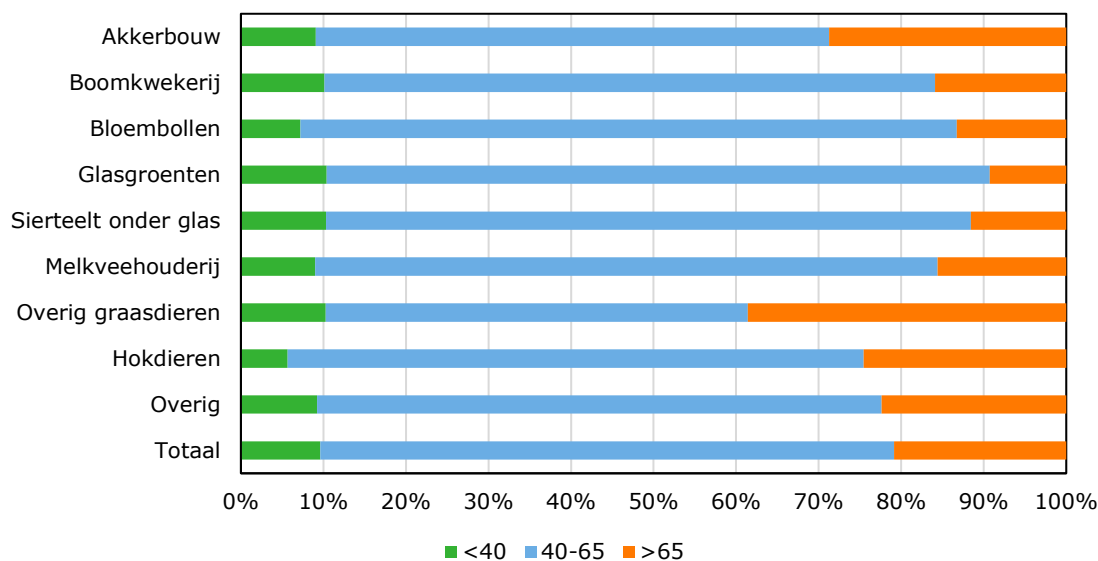
Figuur 6.2 Verdeling standaardverdien capaciteit (euro) naar grootteklasse (in SVC) en bedrijfstype, 2019

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

7. Leeftijd ondernemer

Figuur 7.1 laat zien dat de verschillen in de leeftijdsopbouw (van de oudste ondernemer op het bedrijf) beperkt zijn tussen sectoren. De overige graasdierbedrijven kennen relatief veel oudere ondernemers.

Figuur 7.1 Verdeling oudste ondernemer naar leeftijdsklasse en bedrijfstype, 2019
Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

Sinds 2000 is de gemiddelde leeftijd van de oudste ondernemer iets omhoog gegaan, van 52 naar 55. De ondernemers in de glastuinbouw zijn net iets jonger dan gemiddeld. De gemiddelde leeftijd per sector verschilt nauwelijks met het landelijke gemiddelde per sector.

Tabel 7.1 Gemiddelde leeftijd van de oudste ondernemer naar sector

	2000	2010	2019
Akkerbouw	57	55	57
Boomkwekerij	49	52	54
Bloembollen	54	53	55
Glasgroenten	49	49	52
Sierteelt onder glas	49	50	52
Melkveehouderij	53	52	54
Overig graasdieren	58	58	59
Hokdieren	50	51	56
Overig	52	53	56
Totaal	52	53	55

Bron: CBS Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

8. Omvang agrocomplex

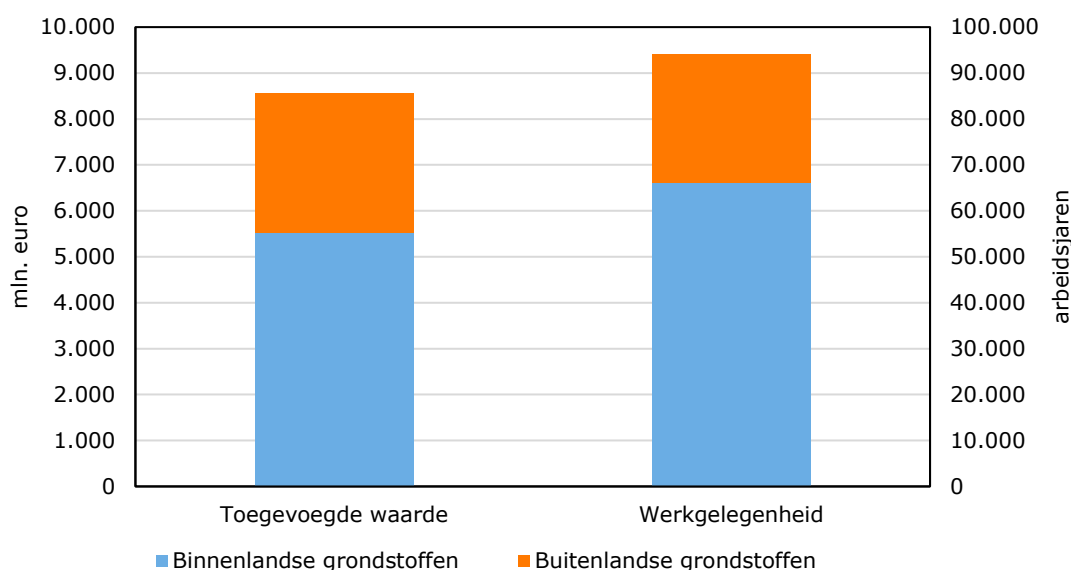
In deze benadering staan de primaire sector en de verwerkende industrie van voedings- en genotmiddelen centraal en wordt de omvang van het agrocomplex bepaald door wat de primaire sector en de verwerking nodig hebben van toelevering en logistiek om de producten voort te brengen. De primaire sector is samen met de verwerking feitelijk de spin in het grotere web van

agroactiviteiten. Deze insteek is historisch gegroeid, en vooral ingegeven door de wens een keten van 'grond tot mond' in beeld te brengen. Dit verklaart ook waarom de invoer en verwerking van producten als koffie, thee en cacao is inbegrepen in de cijfers, maar de export van toeleveranciers aan buitenlandse primaire producenten en verwerkers niet (agrocomplex gebaseerd op buitenlandse grondstoffen).

Totale agrocomplex (binnen- en buitenlandse grondstoffen)

De toegevoegde waarde van het totale agrocomplex in de provincie Zuid-Holland bedroeg in 2018 - het meest recente jaar waarvoor de cijfers beschikbaar zijn - circa 8,5 miljard euro (figuur 8.1). Daarmee draagt het totale agrocomplex voor circa 5,8% bij aan het bruto binnenlands product (bbp) van de provincie Zuid-Holland. Gemeten in werkgelegenheid zorgt het agrocomplex in 2018 in de provincie Zuid-Holland voor 94.000 arbeidsjaren; goed voor 6,1% van de werkgelegenheid in de provincie.

Een deel van de activiteiten van het totale agrocomplex hangt samen met de verwerking van geïmporteerde grondstoffen. Door de aanwezigheid van de Rotterdamse haven worden er in Zuid-Holland relatief veel buitenlandse agrarische grondstoffen verwerkt in bijvoorbeeld de oliën- en vettenindustrie en de meelindustrie. De toegevoegde waarde van het agrocomplex gebaseerd op alleen deze buitenlandse grondstoffen kwam in 2018 uit op circa 3 miljard euro en circa 28.000 arbeidsjaren (figuur 8.1).

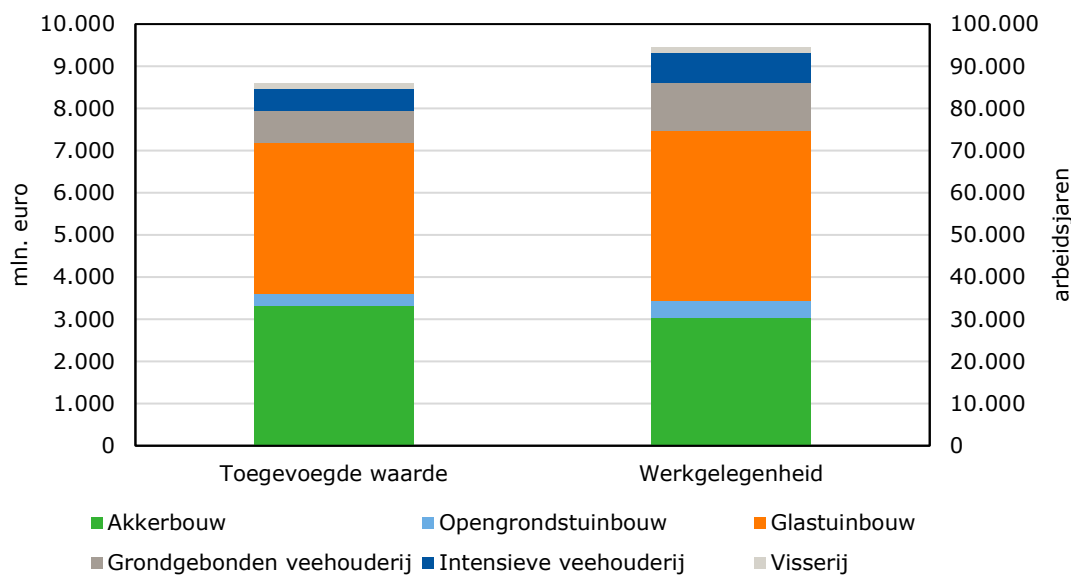

Figuur 8.1 Toegevoegde waarde (in mln. euro) en werkgelegenheid (in arbeidsjaren) van het totale agrocomplex in de provincie Zuid-Holland, 2018

Bron: Input-Output analyse Wageningen Economic Research.

Het glastuinbouwcomplex is wat betreft toegevoegde waarde en werkgelegenheid met respectievelijk circa 3,6 miljard euro en ruim 40.000 arbeidsjaren het belangrijkste binnen het totale agrocomplex in de provincie (figuur 8.2). Op de tweede plaats staat het akkerbouwcomplex met circa 3,3 miljard euro toegevoegde waarde en 30.500 arbeidsjaren. Dit is in belangrijke mate (bijna 3 miljard euro en bijna 27.000 arbeidsjaren) gebaseerd op de verwerking van buitenlandse grondstoffen afkomstig van de invoer van koffie, thee en cacao, en van plantaardige oliën en vetten. Ook de invoer van veevoergrondstoffen wordt toegerekend aan het akkerbouwcomplex, voor het deel dat aan niet-landbouwsectoren levert of exporteert. De rest van de invoer van veevoergrondstoffen is inbegrepen bij de toelevering van de veehouderijsectoren. Ruim 95% van de toegevoegde waarde en werkgelegenheid gebaseerd op buitenlandse grondstoffen vindt plaats binnen het akkerbouwcomplex.

Het agrocomplex grondgebonden veehouderij is goed voor circa 750 mln. euro aan toegevoegde waarde in 2018. Binnen dit cluster hangt de toegevoegde waarde en werkgelegenheid voor 100% af van de verwerking van binnenlandse grondstoffen (melk). Dit geldt ook voor het intensieve veehouderijcomplex (varkens en pluimvee). De toegevoegde waarde van het intensieve veehouderijcomplex bedraagt circa 530 mln. euro. Met een aandeel van minder dan 1% speelt de primaire productie een zeer bescheiden rol. Met respectievelijk circa 46% en 35% zijn verwerking en toelevering (onder andere veevoerindustrie) binnen dit complex belangrijke schakels qua toegevoegde waarde (zie figuur 8.5). Het opengrondstuintbouwcomplex, waarvan bloembollen en boomkwekerij belangrijke sectoren zijn, volgt met een toegevoegde waarde van bijna 300 mln. euro. Primaire productie is hierbij goed voor meer dan de helft van de toegevoegde waarde. Het visserijcomplex ten slotte levert een toegevoegde waarde van circa 125 mln. euro.

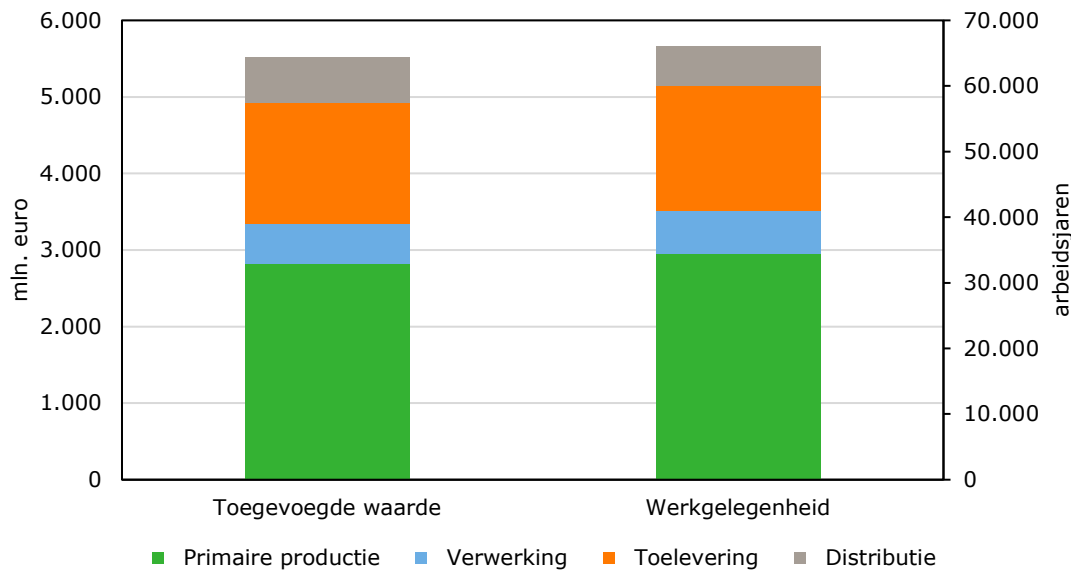

Figuur 8.2 Toegevoegde waarde (in mln. euro) en werkgelegenheid (in arbeidstijden) op basis van binnenlandse- en buitenlandse grondstoffen per agrocomplex in de provincie Zuid-Holland, 2018

Bron: Input-outputanalyse Wageningen Economic Research.

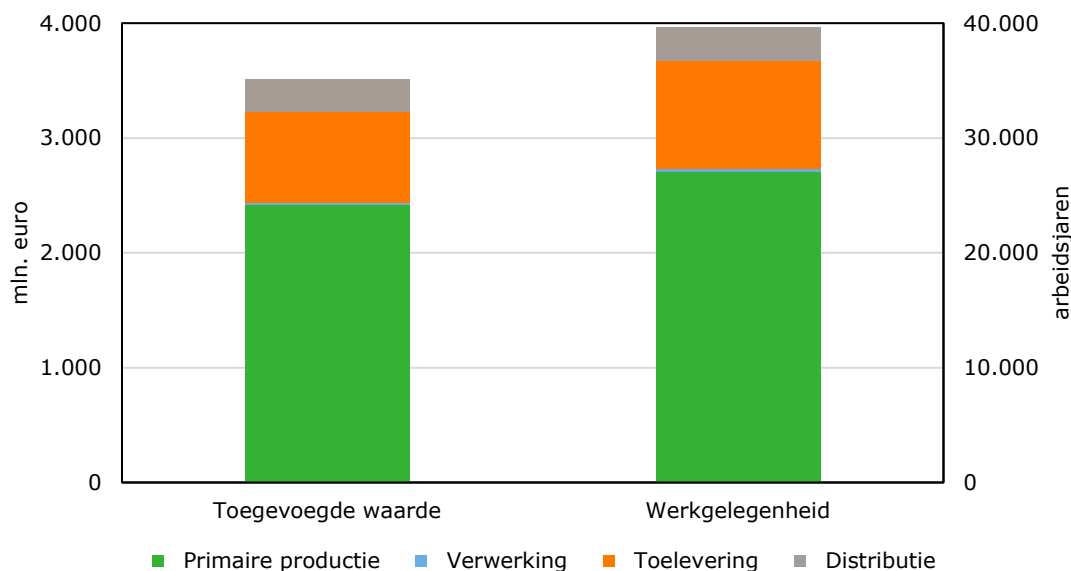
Binnenlandse grondstoffen

In het deel van het agrocomplex dat enkel gebaseerd is op binnenlandse grondstoffen, in totaal circa 5,5 miljard euro, waren primaire productie (51%) en toelevering (29%) verantwoordelijk voor 80% van de toegevoegde waarde (figuur 8.3). Voor de werkgelegenheid, in totaal circa 66.000 arbeidstijden, gelden soortgelijke percentages.

Figuur 8.3 Toegevoegde waarde (in mln. euro) en werkgelegenheid (in arbeidsjaren) binnenlandse grondstoffen per onderdeel van het agrocomplex in de provincie Zuid-Holland, 2018
Bron: Input-outputanalyse Wageningen Economic Research.

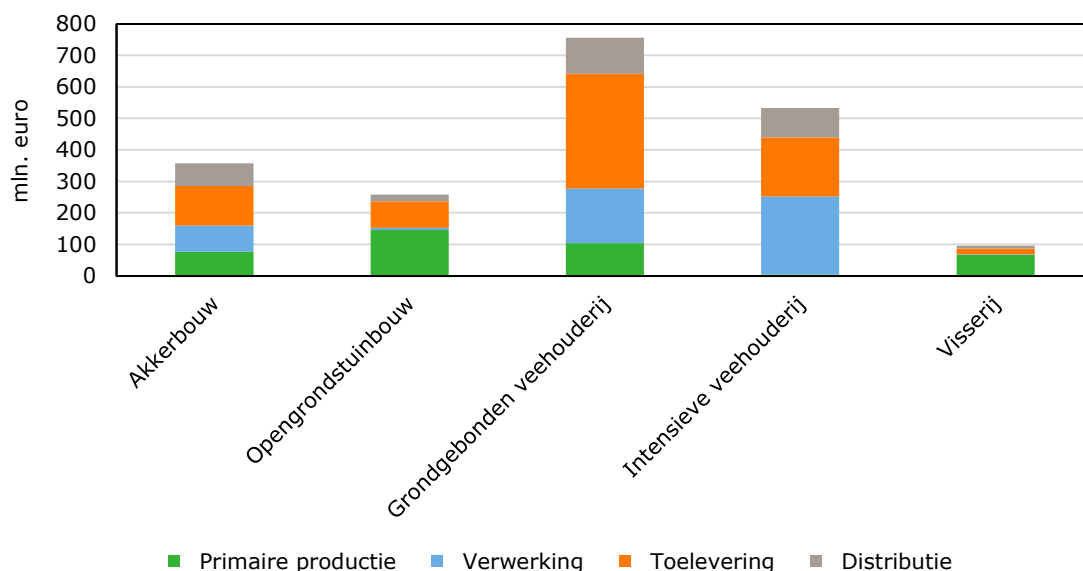
Binnen het agrocomplex gebaseerd op de verwerking van binnenlandse grondstoffen is het glastuinbouwcomplex met een bijdrage van 3,5 miljard euro veruit het belangrijkste deelcomplex binnen de provincie. Dit komt neer op een aandeel in de economie van Zuid-Holland van 2,4%. Hiervan is 2,4 miljard euro (69%) afkomstig uit de primaire productie. Met bijna 800 mln. euro (23%) speelt toelevering ook nog een rol van betekenis. Met bijna 40.000 arbeidsjaren is het glastuinbouwcomplex ook de belangrijkste werkgever (figuur 8.4).

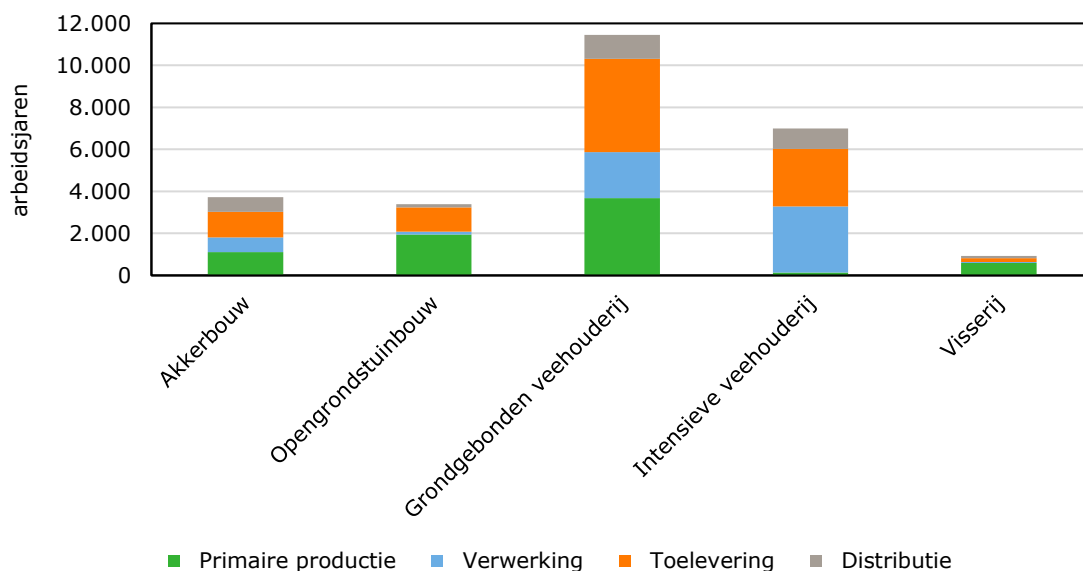
Figuur 8.4 Toegevoegde waarde (in mln. euro) en Werkgelegenheid (in arbeidsjaren) binnenlandse grondstoffen glastuinbouwcomplex en per onderdeel in de provincie Zuid-Holland, 2018
Bron: Input-outputanalyse Wageningen Economic Research.

Het grondgebonden veehouderijcluster realiseerde in Zuid-Holland in 2018 circa 750 miljoen euro toegevoegde waarde en een werkgelegenheid van ruim 11.000 arbeidsjaren (figuur 8.5 en 8.6). Binnen dit cluster hangt de toegevoegde waarde en werkgelegenheid voor 100% af van de verwerking van binnenlandse grondstoffen(melk). Op de primaire melkveebedrijven zelf wordt 14% van de toegevoegde waarde en 32% van de werkgelegenheid van dit cluster gerealiseerd. De toelevering (waaronder veevoer- en kunstmestindustrie) is met een aandeel van 48% de grootste schakel. Binnen de totale economie van Zuid-Holland is het totale grondgebonden veehouderijcluster goed voor 0,5% van de toegevoegde waarde en 0,7% van de werkgelegenheid.

Het akkerbouwcomplex gebaseerd op de verwerking van binnenlandse grondstoffen realiseerde in Zuid-Holland in 2018 circa 360 miljoen euro toegevoegde waarde en een werkgelegenheid van 3.700 arbeidsjaren (figuur 8.5 en 8.6). Op de primaire akkerbouwbedrijven zelf wordt 22% van de toegevoegde waarde en 30% van de werkgelegenheid van dit cluster gerealiseerd. Binnen de totale economie van Zuid-Holland is het totale akkerbouwcomplex goed voor 0,2% van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid.

Figuur 8.5 Toegevoegde waarde (in mln. euro) binnenlandse grondstoffen per agrocomplex (exclusief glastuinbouwcomplex) en per onderdeel in de provincie Zuid-Holland, 2018
Bron: Input-outputanalyse Wageningen Economic Research.

Figuur 8.6 Werkgelegenheid (in arbeidsjaren) binnenlandse grondstoffen per agrocomplex (exclusief glastuinbouwcomplex) en per onderdeel in de provincie Zuid-Holland, 2018
Bron: Input-outputanalyse Wageningen Economic Research.

Begripsomschrijving

Bedrijven uit Landbouwtelling

Veel informatie is gebaseerd op bedrijven opgenomen in de Landbouwtelling van RVO en CBS. Bij die Landbouwtelling wordt gewerkt met een bepaalde ondergrens. Alleen bedrijven die groter zijn dan die ondergrens zijn in de statistieken opgenomen. De ondergrens is voor de periode 2000-2009 gedefinieerd als 3 nge (Nederlandse grootte-eenheden) en vanaf 2010 als 3.000 euro SO (Standaardopbrengst).

In 2015 zijn bedrijven die niet in het Handelsregister (Kamer van Koophandel) waren opgenomen met een agrarische SBI-code en in de Landbouwtelling van 2014 kleiner waren dan 10.000 euro Standaardopbrengst niet aangeschreven en dus ook buiten de statistieken gebleven. Die wijziging had te maken met de koppeling van het GLB aan actieve landbouwers. Deze verandering zien we terug in de Landbouwtelling 2016 en later, met een lager aantal bedrijven in de Landbouwtelling.

Bedrijfstype

Bij indelingen naar bedrijfstype wordt veelal de NSO-typering gevolgd. Een agrarische bedrijf hoort tot een bepaald bedrijfstype als 2/3 van de omvang van het bedrijf (gemeten in Standaard Opbrengst) tot dat betreffende type behoort. Dus bijvoorbeeld een bedrijf is een gespecialiseerd akkerbouwbedrijf als 2/3 van de standaardopbrengst voortkomt uit de teelt van akkerbouwgewassen. Akkerbouwgewassen kunnen daarnaast ook op niet akkerbouwbedrijven worden geteeld. Andersom kan een akkerbouwbedrijf bijvoorbeeld ook tuinbouwgewassen telen naast de akkerbouwgewassen.

Arbeid: Aantal werkzame personen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen: betaalde arbeidsjaareenheden en onbetaalde arbeidsjaareenheden.

Een arbeidskracht die 2.000 uur of meer werkt, wordt gezien als 1 arbeidsjaareenheid. Een arbeidskracht die minder dan 2.000 uur werkt, wordt naar rato van het aantal uren dat hij/zij werkt, omgerekend naar arbeidsjaareenheden. Een belangrijk deel van de arbeid op agrarische bedrijven wordt geleverd door de ondernemers en hun gezinsleden. Dit betreft onbetaalde arbeid (ook bij ondernemingen met rechtspersoonlijkheid (bv) worden de uren die door de ondernemer zijn gemaakt, meegerekend als onbetaalde arbeid).

Standaardverdiencapaciteit (SVC)

De bedrijfsomvang van bedrijven wordt gemeten in euro Standaardverdiencapaciteit (SVC) in plaats van in euro Standaardopbrengst (SO). Met name over bedrijfstypen heen meet de SVC nauwkeuriger. Om de verschillende soorten agrarische bedrijven te kunnen vergelijken, kon tot 2010 de Nederlandse grootte-eenheid (nge) worden gebruikt. In 2010 is deze maat voor de economische omvang - saldo van opbrengsten en specifieke kosten van agrarische activiteiten - vervangen door de Standaardopbrengst (SO). Het nadeel van de SO is dat het een maatstaf is voor de omzet, die geen inzicht geeft in de beloning die resteert voor de agrarische activiteiten. Die beloning kan sterk verschillen tussen de sectoren: een akkerbouwer houdt bijvoorbeeld veel meer over van 100 euro opbrengsten dan een varkenshouder. Die akkerbouwer kan bijvoorbeeld met een opbrengst van 300.000 euro een inkomen halen waar een varkenshouder meer dan een miljoen euro aan opbrengsten voor nodig heeft. Daarom is naast de SO een nieuw Nederlands kengetal ontwikkeld, de Standaardverdiencapaciteit (SVC), die een maatstaf is voor de toegevoegde waarde.

De SVC is een kengetal dat op basis van normen de gestandaardiseerde toegevoegde waarde van een bedrijf weergeeft. De SVC is dus de vergoeding (in euro per bedrijf) voor de inzet van arbeid en kapitaal die een bedrijf op basis van standaarden gemiddeld in een jaar behaalt met de agrarische productie, los van wie de arbeid of het kapitaal heeft geleverd.

Binnen de SVC wordt gewerkt met vijf standaard grootteklassen.

1. < 25.000 euro: zeer kleine bedrijven. Deze bedrijven vragen voor de agrarische activiteit volgens de in gebruik zijnde standaarden een arbeidsinzet van maximaal 0,75 arbeidsjaareenheden (aje), tenzij de arbeid duidelijk minder efficiënt of tegen een lagere vergoeding dan gemiddeld wordt ingezet.
2. 25.000-60.000 euro: kleine bedrijven. Deze bedrijven vragen voor de agrarische activiteit volgens de in gebruik zijnde standaarden een arbeidsinzet van 0,75 tot maximaal 1,5 aje, afhankelijk van de mate van automatisering en de efficiëntie waarmee de arbeid kan worden ingezet.
3. 60.000-100.000 euro: middelgrote bedrijven. Deze bedrijven zijn van dusdanige omvang dat voor ongeveer 1,5 tot 2,5 aje een gemiddelde toegevoegde waarde kan worden gerealiseerd.
4. 100.000-250.000 euro: grote bedrijven. Deze bedrijven zijn van dusdanige omvang dat voor ongeveer 2,5 tot 5 aje een gemiddelde toegevoegde waarde kan worden gerealiseerd.
5. >= 250.000 euro: zeer grote bedrijven. Deze bedrijven kunnen aan meer dan 5 aje arbeid bieden tegen een gemiddelde vergoeding.

Agrocomplex (methodiek clusteranalyse)

Hoe wordt de bijdrage van het agrocluster in een provincie aan de totale werkgelegenheid en de toegevoegde waarde in deze provincie geschat?

De primaire land- en tuinbouwsectoren zijn zowel aan de inputkant (veevoer, kunstmest) als aan de output kant (verwerkende industrie) nauw verweven met andere sectoren in de economie. Het agrocluster is in deze studie gedefinieerd als het totaal van land- en tuinbouwbedrijven, visserij, voedings- en genotmiddelenindustrie en de aan deze sectoren toeleverende bedrijven. De werkgelegenheid en toegevoegde waarde van alle betrokken toeleverende bedrijven worden niet volledig meegenomen. Alleen het deel van hun omzet dat gegenereerd wordt uit toelevering aan de primaire sectoren en de verwerkende industrie wordt meegerekend in het agrocluster.

De primaire productie betreft de land- en tuinbouwbedrijven zelf. De verwerking betreft het bewerken, sorteren en verpakken van de producten uit de land- en tuinbouw, zoals zuivel-, friet- en conservenfabrieken en slachterijen. De toelevering voorziet zowel de primaire als verwerkende bedrijven van grondstoffen, machines, werktuigen, installaties en advies. Voorbeelden daarvan zijn de kunstmest- en veevoederindustrie en de landbouwmechanisatiebedrijven. De distributie zorgt voor transport en logistiek van de land- en tuinbouwproducten zelf richting verwerkers en van verwerkte producten naar vervolgschakels in de keten met distributiecentra en groothandel als tussenstation en retail en food servicebedrijven als eindstation.

Het agrocluster wordt in de rapportages van Wageningen Economic Research onderverdeeld in zes deelclusters, die zijn opgebouwd uit de volgende primaire en verwerkende sectoren:

1. Akkerbouwcluster: primaire akkerbouwsector en de verwerkende bedrijven van akkerbouwproducten: aardappelen, suikerbieten, granen, cacao, koffie, thee, plantaardige vetten en oliën
2. Opengrondtuinbouwcluster: primaire sectoren (groenten in opengrond, bloembollen, fruit, boomkwekerij) en groente- en fruitverwerkende industrie
3. Glastuinbouwcluster: primaire sectoren (glasgroenten, snijbloemen, planten, champignons) en de groente- en fruitverwerkende industrie
4. Grondgebonden veehouderijcluster: primaire sectoren (rundveehouderij, schapen- en geitenhouderij) en de verwerkende bedrijven (zuivelindustrie, slachterijen)
5. Intensieve veehouderijcluster: primaire sectoren (vleeskalveren-, vleeskuikens, leghennen en varkenshouderij) en de slachterijen
6. Visserijcluster: primaire visserijsector en de visverwerkende industrie.

De directe bijdrage van deze afzonderlijke clusters aan de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid van de nationale economie en de economie van een provincie is eenvoudig te bepalen door het optellen van de beschikbare informatie in databronnen bij CBS, Stichting LISA en Wageningen Economic Research. Veel lastiger is het om te bepalen hoeveel toegevoegde waarde en werkgelegenheid er indirect wordt gecreëerd bij toeleverende bedrijven. Hiervoor biedt de input-outputanalyse die bij Wageningen Economic Research gebruikt wordt een oplossing.

Meer informatie

Harold van der Meulen

T +31 (0)317 48 44 89

E harold.vandermeulen@wur.nl

www.wur.nl/economic-research

2020-104